

พลวัตของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงในวัฒนธรรมดนตรีไทย Dynamic of Pra Artit Ching Duang in Thai Traditional Music Culture

ธนาธิป เผ่าพันธุ์*¹
Thanathip Paopan*¹

บทคัดย่อ

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เป็นเพลงไทยประเภทเพลงลาที่มีความสำคัญเพลงหนึ่งในวัฒนธรรมดนตรีไทย ประพันธ์โดยพระประดิษฐ์ไพเราะ(มีแขก) เป็นผลงานเพลงที่ได้รับความนิยมนำมาบรรเลงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยรัชกาลปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่เพลงนี้ถูกนำมาบรรเลงจึงทำให้เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงมีความสำคัญและถูกขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมดนตรีไทยในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการพัฒนารูปแบบของเพลงไทยประเภทเพลงลา วิธีการบรรเลงของแต่ละสำนัก รวมถึงความหลากหลายของเนื้อร้องที่มีนัยยะความหมายต่าง ๆ ตลอดจนการบูรณาการเข้ากับการศึกษาทางดนตรีไทยที่นำเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงเข้ามาใช้จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาทางด้านดนตรีไทย และยังมี การจัดประกวดดนตรีไทยตามรายการต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่สนใจแก่นักเรียน นักศึกษา และนักดนตรีไทยทั่วประเทศ

คำสำคัญ : พลวัต / เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง / วัฒนธรรมดนตรีไทย

Abstract

Pra Artit Ching Duang is one of Pleng La songs which is very valuable in terms of Thai musical culture. Composed by Pra Pradit Pairor (Mee Kaek), it has been popularly used and performed since King Rama 5's reign until the current monarchy. Through the periods during which

* corresponding author, email: boymusic1980@hotmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Asst. Prof., Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

it has been performed, Pra Artit Ching Duang has been importantly related to the Thai musical culture in many aspects, both for development of the format of the Pleng La type, method of play by each institute as well as varieties of lyrics that reflect hidden gimmicks as well as harmonization in line with study of Thai classical music into which Pra Artit Ching Duang is brought for use in study and teaching in courses of Thai classical music established by such institutes. Moreover, Thai classical music contests are regularly organized and these activities widely draw great interest among students and Thai classical musicians nationwide.

Keywords: Dynamic / The Pra Artit Ching Duang song / Thai Traditional music

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่ถูกสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาคนไทยโดยมีการสืบทอด ถ่ายทอด จากอดีตสู่ปัจจุบันทั้งในรูปแบบเครื่องดนตรี วิธีการบรรเลง ตลอดจนบทเพลงที่ถูกประพันธ์ขึ้นจากดุริยางค์ที่มีความรอบรู้ทางดนตรีไทย บทเพลงไทยสามารถแบ่งออกตามรูปแบบลักษณะของเพลงได้หลายประเภท เช่น เพลงไทยประเภทเพลงโหมโรง ประเภทเพลงหน้าพาทย์ ประเภทเพลงเรื่อง ประเภทเพลงเถา และประเภทเพลงลา เป็นต้น เพลงไทยประเภทเพลงลา เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงเพลงสุดท้ายของการบรรเลงดนตรีไทยเพื่อเป็นการอำลาผู้ชมผู้ฟัง เพลงลาที่นิยมบรรเลง ได้แก่ เพลงเต่ากินผักบั้ง เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

สมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) บุตรชายของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) กับท่านผู้หญิงจัน สมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เกิดในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 เมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ ปีมะโรง วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2351 เริ่มรับราชการในสมัยรัชกาลที่ 2 จนถึงรัชกาลที่ 5 ได้ดำรงตำแหน่งเป็น

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ และเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ถือตราสุริยมณฑล ซึ่งเป็นตราประจำตัวท่าน สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ถึงแก่พิราลัยด้วยโรคคมเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 11 ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2425

ภาพที่ 1 สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
(ที่มา : <https://kruaun2.wordpress.com/2012/01/09/chuang/>)

สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ เป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การทำนุบำรุงพุทธศาสนา วรรณกรรม การละคร และดนตรี โดยเฉพาะเรื่องดนตรีไทยนั้นเป็นที่ชื่นชอบมากถึงกับให้มีวงดนตรีไทยประจำบ้านของท่านและได้อุปถัมภ์ครูดนตรีไทยหลายท่าน อาทิ พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) ครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงมากในช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 ได้เป็นครูปี่พาทย์ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทย ครูมีแขกจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐไพเราะและท่านได้แต่งเพลงเชิดจิ้งฉวยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวจนได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระประดิษฐไพเราะในระยะเวลาเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น

ภาพที่ 2 พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก)

(ที่มา : <https://sites.google.com/site/khitkwidntrithiy>)

ครุมีแขกถือว่าเป็นอัจฉริยภาพบุคคลทางดนตรีไทยทั้งทางด้านการบรรเลงและการแต่งเพลง ผลงานของท่านมีมากมายหลายเพลงซึ่งเพลงที่มีชื่อเสียงที่ได้รับความนิยมมากคือ เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ลักษณะของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงเป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น ในสมัยรัตนโกสินทร์นิยมบรรเลงเป็นเพลงสุดท้ายของการเล่นสัทวาและขับเสภาถือเป็นเพลงอำลาเมื่อจบการแสดง เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงนี้เป็นเพลงที่มีความเชื่อมโยงระหว่างสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ กับพระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) คือเป็นเพลงที่สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ มีดำริให้พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) แต่งเพื่อเป็นเพลงลาชิ้นใหม่เพื่อให้วงปี่พาทย์ของท่านบรรเลงให้แปลกจากวงอื่น ซึ่งพระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) ได้ใส่ชั้นเชิงในการแต่งเพลงรวมทั้งสอดแทรกสำเนียงภาษามอญลงไปในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความน่าสนใจไม่เหมือนใคร ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ มาก ท่านจึงตั้งชื่อเพลงนี้ว่า “เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง” ตามสร้อยราชทินนามที่มีคำว่าสุริยวงศ์ และตราสุริยมณฑล ซึ่งเป็นตราประจำตำแหน่งของท่าน และเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงนี้ยังถือว่าเป็นเพลงที่มีการพัฒนารูปแบบการบรรเลงเพลงไทยประเภทเพลงลาที่ได้รับความนิยมมาก

การพัฒนารูปแบบเพลงไทยประเภทเพลงลา

เพลงลาจัดอยู่ในเพลงไทยประเภทหนึ่งซึ่งเพลงลาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพลงลาที่ใช้บรรเลงเป็นเพลงหน้าพาทย์ แต่หมายถึงเพลงที่ใช้บรรเลงเพลงส่งท้ายแต่เดิมเป็นการบรรเลงเพื่อการอำลาหลังจากการเล่นสัทวาหรือเสภาที่มิวงปี่พาทย์รับ

ร้อง ในปัจจุบันนี้นิยมเล่นเป็นเพลงสุดท้ายของการบรรเลงดนตรีโดยทั่วไป เพลงลา มีลักษณะของการบรรเลงและขับร้องที่คำนึงถึงเนื้อหาของคำร้องเป็นสำคัญ ซึ่งคำร้องส่วนมากจะเกี่ยวกับการลาจาก โดยมีรูปแบบของเพลงเป็นพิเศษคือ เป็นเพลงที่มีสร้อย และในส่วนของทำนองร้องเรียกกันว่า “ว่าดอ” หรือ “ออกดอ” เช่นคำร้องที่ว่า “ดอกเอ๋ยเจ้าดอกจิก หัวใจจะพลิกเสียแล้วเอ๋ย” หลังจากนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บรรเลงดนตรีจะต้องเลียนเสียงร้องให้คล้ายคลึงมากที่สุดซึ่งถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของเพลงประเภทนี้ เครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการว่าดอแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและประเภทเครื่องสี โดยวงปี่พาทย์ไม้แข็งนิยมใช้ปี่ใน ส่วนในวงเครื่องสายและมโหรีนิยมใช้ซอสามสาย ซออู้ หรือขลุ่ย เป็นผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญนี้ ในการบรรเลงเพลงไทยประเภทเพลงลา แต่เดิมมาแล้วนั้นก็มีเพลงที่ได้รับความนิยมในการบรรเลงได้แก่ เพลงอกทะเล เพลงเต่ากินผักบุ้ง เป็นเพลงลาที่นิยมบรรเลงกันมาก แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปเกิดการพัฒนาในการแสดงความคิดการแต่งเพลงเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการคิดเพลงลาในรูปแบบใหม่ได้แก่ เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ประพันธ์โดยพระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) เป็นเพลงท่อนสั้น ๆ ฟังกระฉับกระเฉงคมคาย แต่ยังคงอัตลักษณ์ของเพลงลาในการมีสร้อยมีดอกอยู่ สิ่งที่ดีว่าเป็นการพัฒนาในรูปแบบอย่างเห็นได้ชัดคือการสอดแทรกสำเนียงมอญที่ไพเราะยิ่งนักและตอนท้ายเพลงยังมีการร้องสร้อยแทรกเพื่อให้ผู้บรรเลงและขับร้องได้อวดฝีมือได้อย่างเต็มที่ ทำให้เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงได้รับความนิยมมากและมีอิทธิพลต่อเพลงไทยประเภทเพลงลาจนถึงปัจจุบันนี้ ในส่วนของทำนองเพลงสามารถอธิบายรูปแบบและลักษณะความสำคัญของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงได้ดังนี้

รูปแบบการบรรเลงเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงเป็นเพลงที่มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น ใช้หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้นและหน้าทับมอญ โดยอธิบายตามรูปแบบได้ดังนี้

หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้น (กลองสองหน้า)

--- พริ้ง	--- ปะ	--- ปะ	--- ตับ	--- พริ้ง	--- พริ้ง	--- ตับ	--- พริ้ง
-----------	--------	--------	---------	-----------	-----------	---------	-----------

หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้น (กลองแขก)

- ทัง - ติง	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- โฉ๊ะ - ฉ๊ะ	- ติง - ทัง	- ติง - ติง	- ทัง - ติง	- ติง - ทัง
-------------	--------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	-------------

หน้าทับมอญ

----	- โป่ง - ปะ	-- โป่งโป่ง	-- โป่งโป่ง
------	-------------	-------------	-------------

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง มี 4 ท่อน โดยแบ่งออกเป็นจังหวะหน้าทับได้ดังนี้
 ท่อน 1 มี 2 จังหวะหน้าทับ ท่อน 2 มี 2 จังหวะหน้าทับ ท่อน 3 มี 2 จังหวะหน้าทับ
 ท่อน 4 แบ่งเป็น 2 หน้าทับคือ บรรทัดที่ 1-3 ใช้หน้าทับปรบไก่ 3 จังหวะหน้าทับ
 บรรทัดที่ 4 - 5 และบรรทัดที่ 6 อีก 4 ห้องเพลงใช้หน้าทับมอญ 5 จังหวะ
 หน้าทับ ในการบรรเลงเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง บางตำราแบ่งออกเป็น 5 ท่อน
 ซึ่งอาจจะแบ่งตามความเข้าใจของการแบ่งท่อนเพลง แต่ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่ามี
 4 ท่อน เพราะมีการบรรเลงซ้ำทำนองเพลงที่เหมือนกับท่อนที่ 3 มาบรรเลงต่อจาก
 ท่อนที่ 4 ซึ่งเป็นทำนองเดียวกันซึ่งสามารถอธิบายในรูปแบบของสังคีตลักษณ์ได้ดังนี้

สังคีตลักษณ์ในเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง มีโครงสร้างของเพลงที่แบ่งออกเป็น 4 ท่อนเพลง
 โดยมีลักษณะการบรรเลงซ้ำในท่อนที่ 3 อีกครั้ง ต่อจากท่อนที่ 4 ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ
 ของเพลงที่เรียกว่า ทำนองสร้อยและว่าดอกไม้ ซึ่งสามารถอธิบายโครงสร้างของเพลง
 โดยสามารถเขียนคีตลักษณ์ได้ดังนี้ A / B / C / D / C / F /

A = ท่อนที่ 1

B = ท่อนที่ 2

C = ท่อนที่ 3

D = ท่อนที่ 4

C = ท่อนที่ 3

F = ลูกหมด

และสามารถสรุปรูปแบบโครงสร้างของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ได้ดังนี้

จากการอธิบายให้เห็นโครงสร้างของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ทำให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของการบรรเลงที่มีการเล่นซ้ำทำนองเพลงที่เหมือนกับท่อนที่ 3 อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงลงจบด้วยทำนองลูกหมดซึ่งไม่เหมือนกับเพลงลาเพลงอื่น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงชั้นเชิงการประพันธ์เพลงไทยอีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ การกลับมาบรรเลงในท่อนที่ 3 อีกครั้งนั้น ผู้ประพันธ์เพลงยังเปิดโอกาสให้มีการแต่งเนื้อร้องที่เป็นสร้อยและว่าดอกไม้เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการอวดฝีมือของผู้บรรเลงและขับร้องในที่เดียวกัน ซึ่งเนื้อร้องที่นิยมเล่นกันตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 มีอยู่ 2 เนื้อเพลง ดังที่ปรากฏดังนี้

เนื้อร้องเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เป็นเพลงลาที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมากกว่าเพลงลาเพลงอื่น ๆ ด้วยทำนองที่มีความไพเราะ คมคาย ลวดลายครบเครื่องและคนบรรเลงได้แสดงศักยภาพได้เต็มที่ จากความนิยมของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงทำให้เกิดทางร้องเพิ่มขึ้น โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ทางเก่าใช้บทร้องจากบทอศักรรย์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เนื้อร้องนี้เป็นเนื้อที่พระประดิษฐไพเราะ (มีแขก) นำมาขับร้องในวงปี่พาทย์เสภาของสมเด็จพระเจ้าพระยา ฯ ซึ่งเป็นเนื้อร้องแรกมีเนื้อร้องว่า

พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น	ดาวกระเด็นใกล้เดือนดาราดับ
หิ้งห้อยพริ้วพราวไหวระยับ	แมลงทับทองเที่ยวสะเทือนดง
ดอกไม้เจ้าดอกจิก	หัวใจจะพลิกเสียแล้วเอ๋ย
หนาเจ้าเอ๋ย	
เตะกกกะมงนาย	นายกกกะมงยาน
รักเจ้าสร้อยสังวาล	ของพีนีเอ๋ย
เจ้ากลับมาเซยพีน้อยรา	นายสาละมามอดเอ๋ย
ดอกไม้เจ้าดอกสลิด	เจ้าคู่ชีวิตของเรียมนี้เอ๋ย

และทางใหม่ซึ่งใช้บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเสภาเรื่องพญาราชาวงสัน ดัดแปลงมาจากบทละครที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลงจากเรื่องโอเทลโลของเชคเปียร์ โดยมีพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นผู้ถวายคำแนะนำในการบรรจุเพลงตามแบบของเสภาซึ่งมีเนื้อร้องว่า

เรื้อยเรื้อยภุมรินบินว่อน	เกลือกเกสรบัวทองผ่องใส
รีนรีนรสสุคนธ์ปนไป	สองใจจ่อจิตสนิทนอน

ดอกเอ๋ยเจ้าดอกบัวผัน	บุหงาสวรรค์ของเรียมนี้เอย
เจ้าหน้าवलเอ๋ย	
เจ้าหน้าवलชวนใจให้พี่เซย	ไม่ละไม่เลยไม่ลืมชม
แม่ห่างอินทรีย์อกพี่ระบม	อกตรอมอกตรมเสียจริงเอย
เจ้าภูมรินเอยกลัวกลืนบุปผา	เกสรผกาไม่ราโรย
จะคลั่งจะเคล้าจะเฝ้าสงวน	จะยั่วจะชวนเมื่อลมโชน
จะกอบจะโกย	กลืนไปเอย
ดอกเอ๋ยเจ้าดอกโกมุท	เจ้าแสนสวยสุดของเรียมนี้เอย

จากเนื้อร้องเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ทั้งทางเก่าและทางใหม่ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นทั้ง 2 เนื้อร้องนี้มีลักษณะของความหมายที่คล้ายกันโดยคัดมาจากบทอัศจรรย์หรือเป็นบทเข้าพระเข้านาง แต่ต่างตัวละครกันเท่านั้น ในบทร้องทางเก่าที่ขึ้นว่า “พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น ดาวกระเด็นไกลเดือนดาราดับ” นั้นมีการตีความหมายซึ่งนัยยะทางการเมืองบางประการกล่าวอยู่คือ ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงราชย์ ทรงโปรดแต่งตั้งให้สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินคือ ตราสุริยมณฑล (พระอาทิตย์) และต่อมาทรงโปรดให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ซึ่งเป็นน้องต่างมารดา กลับเข้ามารับราชการอีกครั้งและถือตราจันทรพیمانมณฑล (พระจันทร์) จากเนื้อร้องนี้ทำให้เห็นนัยยะทางการเมืองดังที่รองศาสตราจารย์พิชิตชัยเสรี ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

“พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่นนั้น สะท้อนภาพชัดเจนอยู่ชิงดวงนั้นคือลายแย่งดอกของช่างเขียนทำเป็นดอกกระหวัดรัดเกี่ยวกันอยู่ แต่ดอกใดจะเด่นด้อยกว่ากันก็สุดแท้แต่ช่างอ่านเฝิน ๆ ก็จจะว่าพระจันทร์เด่น แต่เนื้อต่อไปที่ว่าดาวกระเด็นไกลเดือนดาราดับ ส่องความอยู่ว่าพวกหญ้าแพรกทั้งหลายนั้น ถ้าแม้ว่าไปห้อมล้อมชิดใกล้พระจันทร์อยู่ก็จะพลอยดับไปด้วย นี่ดูจะเป็นราชการไทยมาจนปัจจุบันที่เด่นนั้นคือ พระอาทิตย์ไม่ใช่พระจันทร์”

ถึงแม้พระอาทิตย์ชิงพระจันทร์แข่งกันในที ซึ่งอาจเป็นพระประสงค้อย่างไรก็เหลือจะคาดเดา แต่เป็นเรื่องที่น่าขบคิดทางนัยยะการตีความต่อไป

เมื่อกาลเวลาผ่านไปจากอดีตถึงปัจจุบันเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงยังคงนิยมนำมาบรรเลงเป็นเพลงลา อยู่แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นคือมิติการขับเคลื่อนของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงที่ถูกนำมาใช้ทั้งด้านอนุรักษ์นิยมและการพัฒนาต่อยอดในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

การขับเคลื่อนเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงสู่ปัจจุบัน

การพัฒนาารูปแบบการบรรเลงในเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงจนเป็นที่นิยม เพลงลาที่มีความสำคัญและได้รับความนิยมแต่เดิมมาที่ถูกกล่าวถึงในวงดนตรีไทย ได้แก่ เพลงออกทะเลและเพลงเต่ากินผักบุง แต่เมื่อบรรเลงบ่อย ๆ ก็ย่อมเกิดความชินหูและอยากฟังเพลงใหม่ ๆ บ้าง จึงมีการพัฒนารูปแบบของเพลงลา ซึ่งทำให้มีเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงเกิดขึ้นมาและได้รับความนิยมมากจากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ด้วยลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนใครที่มีการสอดแทรกสำเนียงมอญอันอ่อนหวานไพเราะ ทำให้ถูกนำมาใช้ในงานบรรเลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบรรเลงทั่วไปจนถึงการประชันวง โดยจะนำมาบรรเลงเป็นเพลงสุดท้ายในการอำลาเสร็จสิ้นของงานนั้น แต่ด้วยยุคสมัยที่มีการเดินทางตลอดเวลาเพลงอื่น ๆ ก็ถูกนำมาบรรเลงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อร้องที่แสดงถึงการรำลา อาลัยอาวรณ์ในบทเนื้อร้องเช่น เพลงแขกลพบุรี เพลงทยอยนอก เป็นต้น แต่ความอมตะของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงก็ยังคงเป็นเพลงลาที่มีความสละสลวย งดงามและได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบันนี้ รวมถึงในการบรรเลงเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงด้วย แต่เดิมจะนิยมเล่นในวงปี่พาทย์เสภาเพื่อเป็นการอำลาในการเล่นเสภาทรงเครื่อง แต่ต่อมา มีการพัฒนารูปแบบวงดนตรีไทยขึ้นได้แก่ วงปี่พาทย์ไม้แข็ง วงปี่พาทย์ไม้นวม วงเครื่องสาย วงเครื่องสายผสม วงมโหรี และวงมหาดุริยางค์ ทั้งนี้เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงก็ได้รับความนิยมที่จะนำมาบรรเลงตามวงดนตรีไทยต่าง ๆ เช่นเดียวกัน รวมถึงการปรับวงในการบรรเลงรวมวงของแต่ละบ้านดนตรี สำนักดนตรีต่าง ๆ ดังตัวอย่างทำนองเพลงในตอนที่ 4 ที่มีความหลากหลาย ต่อไปนี้

ท่อนที่ 4 ส่วนวนที่ 1

ล ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ม ี่ รี่ ด ั ท	ร ี่ ท ล ช	ล ท ล ท	ล ช ล ท	ล ท ดั รี่
ล ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ด ั ท ม ี่ รี่	ด ั ท ดั รี่	- ช - ด ี่	-- ร ี่ ม ี่	- ช ี่ - ม ี่	- ร ี่ - ด ี่
- ด ี่ - ม ี่	ร ี่ ด ั ท ล	- ร - ช	- ช ล ท	ล ช ล ท	ล ท ดั รี่	ล ร ี่ ล ท	ด ั รี่ - ด ี่
- ร ี่ ด ั ท	- ด ี่ --	- ท - ล	- ล - ล	- ท ล ช	- ล --	- ช - ม	- ม - ม
- ร ม ช	ม ร ม ช	ม ร ม ช	ล ช ม ร	- ด ี่ - ร ี่	ม ี่ รี่ ด ั ท	ล ช ล ท	ด ั รี่ - ร ี่
----	- ล - ร ี่	ด ั ท ล ท	ด ั รี่ - ด ี่				

ท่อนที่ 4 ส่วนวนที่ 2

ล ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ม ี่ รี่ ด ั ท	ร ี่ ท ล ช	ล ท ล ท	ล ช ล ท	ล ท ดั รี่
ล ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ด ั ท ม ี่ รี่	ด ั ท ดั รี่	- ช - ด ี่	-- ร ี่ ม ี่	- ช ี่ - ม ี่	- ร ี่ - ด ี่
- ด ี่ - ม ี่	ร ี่ ด ั ท ล	- ร - ช	- ช ล ท	ล ช ล ท	ล ท ดั รี่	ล ร ี่ ล ท	ด ั รี่ - ด ี่
- ร ี่ ด ั ท	- ด ี่ --	- ท - ล	- ล - ล	- ท ล ช	- ล --	- ช - ม	- ม - ม
- ร ม ช	ม ร ม ช	ม ร ม ช	ล ช ม ร	- ด ี่ - ร ี่	ม ี่ รี่ ด ั ท	ล ช ล ท	ด ั รี่ --
--- ร ี่	----	ด ั ท ล ท	ด ั รี่ - ด ี่				

ท่อนที่ 4 ส่วนวนที่ 3 (ทางสำนักพาทยโกศล)

ล ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ม ี่ รี่ ด ั ท	ร ี่ ท ล ช	ล ท ล ท	ล ช ล ท	ล ท ดั รี่
ล ท ดั รี่	ด ั ท ดั รี่	ด ั ท ด ั รี่	ด ั ร ี่ ม ี่ รี่	- ช - ด ี่	-- ร ี่ ม ี่	- ช ี่ - ม ี่	- ร ี่ - ด ี่
- ด ี่ - ม ี่	ร ี่ ด ั ท ล	- ร - ช	- ช ล ท	ล ช ล ท	ล ท ดั รี่	ล ร ี่ ล ท	ด ั รี่ - ด ี่
- ร ี่ ด ั ท	- ด ี่ --	- ท - ล	- ล - ล	- ท ล ช	- ล --	- ช - ม	- ม - ม
ช ม ร ด	ร ม ร ม	ร ด ร ม	- พ - ช	- ร - ช	- ช ล ท	ล ช ล ท	- ด ี่ - ร ี่
ลากเสียงยาว		ร้องสวมเข้า					

ในลักษณะการบรรเลงของส่วนวนที่ 1 และ 2 ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าเป็นความหลากหลายของการบรรเลงในเรื่องของการปรับวงเพื่อใช้บรรเลงเฉพาะงานซึ่งครูผู้ปรับวงแต่ละบุคคลจะมีกลวิธีการปรับวงไม่เหมือนกัน ส่วนในส่วนวนที่ 3 เป็นส่วนวนของทางสำนักพาทยโกศล บอกทำนองเพลงโดยครูสมศักดิ์ ไตรยวาสน์ ลูกศิษย์สำนักพาทยโกศล ครั้งจัดแสดงดนตรีไทยในงาน “คีตวันทา เทวาประสิทธิ์ 111 ปี รกภ ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล” ในส่วนวนนี้มีการทำนองที่แตกต่างทางส่วนวนอื่นในช่วงบรรทัดที่ 2 และบรรทัดที่ 5 จนถึงการลากเสียง

ในบรรทัดที่ 6 เพื่อเชื่อมทำนองเพลงกับทางร้องที่มาสวมเข้าเพลง ทั้งนี้จากรูปแบบการบรรเลงที่มีความหลากหลายขึ้นส่งผลถึงความเชื่อมโยงของการประพันธ์ทางร้องรวมถึงเนื้อร้องที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นด้วย

ความหลากหลายของเนื้อร้องในปัจจุบัน

จากบทเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงที่มีเนื้อร้องสำคัญอยู่ 2 เรื่อง คือ บทเก่าในเรื่องขุนช้างขุนแผนและบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 เสภาเรื่องพญาราชวงศ์นั้น ต่อมาได้มีการประพันธ์เนื้อร้องและส่วนที่เป็นสร้อยว่าดอกขึ้นหลายเนื้อ แต่ส่วนมากจะใช้เนื้อร้องที่ขึ้นต้นว่า “พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น” เหมือนกัน ส่วนสร้อยว่าดอกมีหลายอย่างแตกต่างกันไป เช่น ทางของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แหม่ม สุนทรวาทีน) ที่ถ่ายทอดให้กับครูเลื่อน สุนทรวาทีน ซึ่งเป็นบุตรสาว เนื้อร้องมีบทร้องที่ยาวออกไป มีการร้องสร้อยอีกครั้งจากของเดิมจึงมีการว่าดอก 3 ครั้งและสอดแทรกภาษามอญดังนี้

พระอาทิตย์ชิงดวง พระจันทร์เด่น	ดาวกระเด็นไกลเดือนดาราดับ
ทิ้งห้อยพรอยพรายไหวระยับ	แมลงทับท่องเที่ยวสะเทือนดง
นายชานปะกายีหระ	เจ้าช่อสละของเรียมนี้เอย
ดอกเอ๋ย ดอกจิก	เห็นใจเจ้าจะพลิกเสียแล้วเอย
หนาเจ้าเอย	
เตะกกกะมงนาย	นายกกกะมงนาย
รักเจ้าสร้อยสังวาล	ของพีนีเอย
เจ้ากลับมาเซยพีน้อยรา	นายสาคะมามอดเอย
ดอกเอ๋ย ดอกสลิด	เจ้าคู่ชีวิตของเรียมนี้เอย
เอวกลมผมงอนเอย	พีนีรักมาก่อนใครใคร
รูปร่างคมสัน	พินเจ้าก็ดำขลับ
พีนีขอต้องขอจับสักหน้อยรา	นายสาคะมามอดเอย
ดอกเอ๋ย ดอกสวาท	หัวใจแทบจะขาดเสียแล้วเอย

อีกบทหนึ่งที่น่าสนใจคือ ทางของบ้านพาทยโกศล ขึ้นต้นคำร้อง “พระอาทิตย์ชิงดวง” เหมือนกันแต่จะมีการแต่งเนื้อเพลงที่เป็นสร้อยขึ้นใหม่รวมทั้งการว่าดอก 3 ดอกและสอดแทรกภาษามอญที่แตกต่างออกไป ดังนี้

พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น ดาวกระเด็นไกลเดือนดาราดับ

หึ่งห้อยพร้อยพรายไหวระยัย	แมลงทับท่องเที่ยวสะเทือนดง
นายชานปะกายีเหนาะ หละ	เจ้าช้อสละของเรียมนี้เอย
ดอกเอ๋ยเจ้าดอกจิก	เห็นใจเจ้าจะพริก พริกเสียแล้วเอย
หนาเจ้าเอย	
เกอะ ชาน นาย หยิ มิ อ่า	เลาเลบาย
เยียม หยิ เนะเกริง เจี้ยะเปิง สะออน	นายซັกคะมามอดเอย
ดอกเอ๋ยเจ้าดอกสวาท	เห็นใจเจ้าจะขาด ขาดเสียแล้วเอย
หนาเจ้าเอย	
เยียะ ซอด เยียะ ชายนายเอย	เลาเลบาย
อื้อะบาเก๊าะนาย ชาง ชาง ชายกาม	นายซັกคะมามอดเอย
ดวงเอ๋ยเจ้าดวงจิต	เจ้าคู่ชีวิตของเรียมเอย

และอีกบทร้องหนึ่งที่สำคัญคือ บทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในบทขึ้นต้นยังคงบทเดิมอยู่ “พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น” ส่วนเนื้อเพลงมีการประพันธ์ขึ้นใหม่มีใจความสำคัญเกี่ยวกับประเภทของขนมหวานของไทย รวมถึงการแต่งว่าดอกขึ้นใหม่ “ดอกเอ๋ย เจ้าดอกขมนาด กลิ่นหอมสะอาด ชวนชื่นรมย์เอย” ในดอกที่สองมีความพิเศษไม่เหมือนใครคือไม่ได้ขึ้นต้นว่า ดอกเอ๋ย แต่ขึ้นต้นว่า “น้ำเอ๋ย น้ำกรินที อยู่ในวงมโหรี สบายใจเอย” ในส่วนที่เป็นดอกที่สองนั้นแสดงให้เห็นว่าพระองค์ท่านมีความคิดร่วมสมัยที่นำความเป็นสมัยใหม่มาประพันธ์เพลงให้ทันสมัยทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน ผู้เขียนขออันเชิญบทพระราชนิพนธ์ อันมีเนื้อร้องดังนี้

รวมบรรเลงเพลงดนตรีนี้เสนาะ	จิงหะเหมาะสมทำนองก้องประสาน
สายลมหวานอรลกลิ่นสุมาลย์	ชวนชื่นบานเมื่อสดับขับเพลงเอย
ดอกเอ๋ย เจ้าดอกขมนาด	กลิ่นหอมสะอาด ชวนชื่นรมย์เอย
เจ้าดอกกล้าดวงเอย เจ้าดอกกล้าดวงเอย	ชวนให้ชมเชย
สังขยาเจ้าเอย ทั้งขนมตาล	ทองหยิบฝอยทอง ล้วนแต่ของหวาน
ช่างน่ารับประทาน เสียจริงเอย	เจ้าขนมครองแครงเอย หม้อแกงขนมถ้วย
ขนมชั้นขนมกล้วย กินด้วยกัน	สามแซ่ แซ่อิม ปลากริมไข่เต่า
กล้วยแขกข้าวเม่า มาแบ่งปัน	อร้อยทั่วกัน ทั้งวงเอย
น้ำเอ๋ย น้ำกรินที	อยู่ในวงมโหรี สบายใจเอย

นอกจากการแต่งเนื้อร้องที่มีความหลากหลายและร่วมสมัยแล้วนั้น ยังมีการพัฒนารูปแบบของเพลงลามายีตขยาย ตัดทอน มาเป็นเพลงเถาอีกด้วย ซึ่ง ประพันธ์โดยท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ท่านได้ขยายตัดแต่งให้ ครบถ้วนมานานแล้วทั้งทางร้องและทางบรรเลงแต่ไม่มีใครได้เพลงนี้มากนัก ซึ่งในบท ร้องนั้นคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง แต่งขึ้นใหม่ให้มีความหมายเชิงอาลัยดังนี้

สามชั้น

พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น	ดวงจันทร์เพ็ญแข่งเมฆาพาแสงหาย
จะคล้อยดับลับฟ้าฆ่าเสียตาย	จำขยายพจนาลัยเดือน
ดอกเอ๋ยดอกแก้ว	แสงอาทิตย์จะเริ่มแล้ว
เดือนจำกลางดาดแล้วไปเอย	
หวนคำนึงถึงนุช	ยิ่งแสนสุดอาวรณ์เอย
ถ้อยคำร่ำว่าสารพัด	เจ้ามาสลัดตัดอาลัย
รักน้องจริง ๆ รักน้องจริง	แก่งทั้งน้องไว้ แก่งให้มัวหมอง
เนื้อเหลืองเรื่องรอง	ดังทองนี้เอย
กล่าวคำเฉลยอย่างไรเล่า	เตะกะขานมาหา
ตะเกียกสาวทออปักกะเนยยาน	เจ้าสร้อยสังวาลของน้องเอย
ดอกเอ๋ยเจ้าดอกอัญชัน	พอจวนจะสิ้นแสงจันทร์
แสงทองก็พลันส่องเอย	

สองชั้น

พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น	เคยเรริงเล่นสุขใจหาใดเหมือน
ยามเมื่อเราจำพรากไปจากเรือน	เดือนจะเดือนความเก่าให้เศร้าใจ
ดอกเอ๋ยดอกมะลิวัลย์	หวนคิดน้ำคำร่ำรำพัน
แว่วเสียงจ่านรรจ์มิวายเอย	
ธรรมชาติชวนใจให้อาตรู	
ลมพัดสะบัดพลั่ว	พามะหละลิ้วลอยฟ้า
สุดสายตาจะตามเอย	
ทะเลลึกตริกหยั่งได้	
ลึกลับปากยากกระไร	จะหยั่งถึง
รักเจ้าช่อดอกรัก	ปลูกไว้ใครมาหักเสียแล้วเอย

ใจพี่จะขาดเอย

ดวงเอยเจ้าดวงชีวิต

แสนรักสลักจิตคำเข้าเฝ้าคิดคะนึ่งเอย

ชั้นเดียว

พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น	น้ำค้างกระเซ็นละอองพรายประกายใส
ต้องดวงบุปผาสุมาลัย	รวยรินชื่นวายระทมเอย
ดอกเอยดอกสร้อย	งามแฉล้มแซมซ้อยจริงเอย
นำชมเอย	
อาทิตย์เรือรางสว่างสี	จันทร์ลี้ลับเลื่อนเคลื่อนแสง
ใกล้เวลาพักผ่อนอ่อนแรง	จวนแจ้งแล้วหนาขอลาเอย
นายสาละมานมอดเอย	
ดอกเอยดอกขจร	ขอลาไปก่อนแล้วเอย

จากเนื้อเพลงพระอาทิตย์สองชั้นที่มีความหลากหลายและถูกพัฒนาต่อยอดให้ครบเป็นเพลงเถา แสดงให้เห็นว่าเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงถูกขับเคลื่อนในทางวัฒนธรรมดนตรีไทยมาโดยตลอด อีกประการหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในมิติของการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมดนตรีไทยเกี่ยวกับเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงก็คือ การบูรณาการกับการศึกษาทางดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

การบูรณาการเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงกับการศึกษาทางดนตรีไทย

เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง นอกจากเป็นเพลงที่นิยมบรรเลงในหมู่บัณฑิตไทยแล้วยังมีความสำคัญจนได้ถูกนำเข้าไปอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย ชั้นที่ 6 ของทบวงมหาวิทยาลัยและยังนำไปเป็นเพลงที่อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เป็นต้น

เพลงและหน้าที่กำหนดให้บรรเลงและขับร้อง ในชั้นที่ ๖ มีดังต่อไปนี้

ประเภท เกณฑ์	บัพท	หน้าที่	เครื่องสาย	หน้าที่	ขับร้อง	หน้าที่
ชั้นที่ ๖	เพลงขับร้อง สร้อยสน	บรรเลง	เพลงขับร้อง สร้อยสน	บรรเลง	แสนสุดสวาท สามชั้น	บรรเลง
	เพลงขับร้อง พระราชนัดดา	บรรเลง	เพลงขับร้อง มุ่งชื่นเดียว	-	คืนระเห่ เภา	ร้องไม่
	เพลงจากเรื่องเพลงฉ่อยพระ- จัน ชื่นเดียว	-	โหมโรงชัยวิมาน สามชั้น	บรรเลง	จีนซิมล็ก เภา	ร้องไม่
	เพลงเรื่อง ทำขวัญ	นั่งกิน	โหมโรงจอมสุราศ์ สามชั้น	บรรเลง	นางครวญ เภา	ร้องไม่
	โหมโรงระคนได้ไม้ สามชั้น	ร้องไม่	แสนสุดสวาท สามชั้น	บรรเลง	สุดสวาม เภา	ร้องไม่
	คืนระเห่ เภา	ร้องไม่	แสนสุดสวาท สามชั้น	บรรเลง	แขกมอญบางขุนพรหม เภา	ร้องไม่
	จีนซิมล็ก เภา	ร้องไม่	แสนสุดสวาท สามชั้น	บรรเลง	คืนไหว้เรือนางนาค สองชั้น	ร้องไม่
	สุดสวาม เภา	บรรเลง	พระอาทิตย์ชิงดวง สองชั้น	บรรเลง	พระอาทิตย์ชิงดวง สองชั้น	ร้องไม่
	คืนไหว้เรือนางนาค สองชั้น	ร้องไม่				
	พระอาทิตย์ชิงดวง สองชั้น	ร้องไม่				

ภาพที่ 3 เพลงในเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย ชั้นที่ 6

(ที่มา : สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
อุดมศึกษา, 2553)

รวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่ให้ความสำคัญกับเพลงนี้มากเพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสมเด็จพระเจ้าบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เพลงนี้ถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของสถาบันเลยทีเดียว ซึ่งภาควิชาดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้บรรจุเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงนี้ไว้ในโครงการปรับปรุงพื้นฐานทางดนตรีไทยก่อนเข้าศึกษา และยังมีการจัดการเรียนการสอนในวิชาขับร้องเบื้องต้น ทำให้นักศึกษาภาควิชาดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาสามารถบรรเลงและขับร้องเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงได้ทุกคน จากความสำคัญของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงที่มีต่อการศึกษาดนตรีไทยรวมถึงการบรรเลงดนตรีไทยในปัจจุบันที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นทั้งในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามโรงเรียน สถาบันทางดนตรี ทำให้เกิดการประกวดแข่งขันในรายการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงจัดได้ว่าเป็นเพลงที่อยู่ในเกณฑ์ประกวดที่ได้รับความนิยมมากเพลงหนึ่ง ทั้งการประกวดประเภทขับร้องเดี่ยวและการประกวดประเภทวง ดังตัวอย่างการประกวดต่อไปนี้

ภาพที่ 5 เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงระดับมัธยมศึกษารายการประลอง
เพลงประหลอมโหรี ประจำปี 2552 ธนาครกรุงเทพ
(ที่มา : <http://www.thailifemusic.com/wp-content/gallery/>)

ภาพที่ 6 การประกวดดนตรีไทย ซึ่งถว้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี ในงานสัปดาห์แห่งการเชิดชูเกียรติ และวันคล้ายวันพิราลัย
สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ประจำปี 2562
(ที่มา : <https://scontent.fbkk2-8.fna.fbcdn.net/v/t1.0-9>)

ในรายการประกวดของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีการจัดประกวดต่อเนื่องนับ 10 ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติในโอกาสวันคล้ายวันพิราลัยของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้ดำริให้พระประดิษฐไพเราะ (มีลทองหล่อ) แต่งเพลงนี้ขึ้น นอกจากนี้รายการดังกล่าวเป็นรายการถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่ากาลเวลาจะผ่านมาเป็น 100 ปี ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน เพลงพระอาทิตย์ชิงดวงยังคงเป็นเพลงที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการพัฒนารูปแบบของเพลงไทยประเภทเพลงลา โดยมีการประพันธ์เพลงลาขึ้นมาในรูปแบบที่มีการสอดทำนองของสำเนียงมอญ มีการศึกษาต่อยอดในรูปแบบการบรรเลงในการรวมวงประเภทต่าง ๆ จากแต่เดิมนิยมบรรเลงในวงปี่พาทย์เสภา ต่อมามีการนำมาใช้บรรเลงในวงเครื่องสาย วงมโหรี และวงมหาสุริยางค์ รวมถึงการนำเอาบทประพันธ์ที่มีความหลากหลายของเนื้อร้องและความหมายนำมาปรับร้องกับวงดนตรีไทย ตลอดจนการบูรณาการกับการศึกษาทางดนตรีไทยที่ได้กำหนดเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงให้อยู่ในในเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยของสำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา และเป็นเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาดนตรีระดับอุดมศึกษา นอกจากนั้นได้มีการนำเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงมาใช้ในการประกวดดนตรีไทยตามรายการต่าง ๆ มากมาย จากความสำคัญทำให้เห็นมิติในการขับเคลื่อนของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงที่มีต่อวัฒนธรรมดนตรีไทยและยังคงความเป็นเพลงอมตะอีกเพลงหนึ่งที่มีนักดนตรีไทยให้ความสำคัญและนิยมชมชอบตราบนานเท่านาน

บรรณานุกรม

- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2542). **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย(ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. (2551). **สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัรัชต์. (2557). **สารานุกรมเพลงไทย**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ถาวร สิกขโกศล. (2550). สำนักดนตรีไทยจากต้นรัตนโกสินทร์ถึงครูเลื่อน
สุนทรวาทิน. **วารสารศิลปวัฒนธรรม**. 28(9), 128-130.
- พิชิต ชัยเสรี. (2558). **เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง**. เอกสารประกอบการเสวนาบทเพลง
ในบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ. 31-33.
- วีณา ศรีธัญรัตน์, พรพิมล พุทธมาตย์, และสุวรรณา สัจจวีรวรรณ. (2526). **ผลงาน
ด้านวัฒนธรรมของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง
ขุนนาค)**. งานวิจัยทุนกรมฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
(2553). **เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย พุทธศักราช 2553**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.